

הסיבה שחמאס חותר לעסקה דווקא עכשיו

written by תא"ל במיל" יוסי קופרווסר | 29.01.2024

הקושי של ישראל בגיבוש מדיניות שתביא לשחרור כל החטופים מיידית נותח כבר פעמים רבות. בהיעדר אפשרות לשחרר אפילו את חלקם במבצע צבאי מיוחד, בלי לסכן אותם ואת הכוח המבצע, יש צורך ליצור את התנאים לעסקה לשחרורם, שלא תבוא על חשבון היכולת להשיג את שאר יעדי המלחמה בהמשך המערכה ותפגע בהישגים הצבאיים והמדיניים שהושגו עד כה.

מאז 7 באוקטובר, הנחת המוצא של ישראל הייתה שהגברת הלחץ הצבאי על חמאס משפרת את היכולת להשיג את כל מטרות המלחמה ² מיטוט היכולות הצבאיות והשלטוניות של חמאס בעזה, שחרור כל החטופים, הבטחה שלא יהיה בעתיד איום טרור מעזה לעבר מדינת ישראל, יצירת התנאים לביסוס מציאות ביטחונית קבילה בצפון, החזרת תושבי עוטף עזה וגבול הצפון לבתיהם בבטחה וכינון סדר אזורי שבו איראן וגרורותיה מאבדות מכוחן והגורמים הפרגמטיים הופכים לדומיננטיים. זאת, בשיתוף פעולה עם ארצות הברית, ותוך הכרה של ארצות הברית ומדינות ערב המתנגדות לאיראן ולאחים המוסלמים בערכיותה ונכסיותה של ישראל ליצירת מהפך זה ולשימורו.

מנגד, חמאס ובעלות בריתה מהציר האיראני ומציר האחים המוסלמים (ובראשן קטאר וטורקיה), ויחד איתן סין ורוסיה, יריבותיה של ארצות הברית במאבק המעצמתי על הסדר העולמי, ואפילו מצרים וירדן החוששות מגלי הגירה פלסטיניים ומהשלכות לרעה של הכרעת חמאס על היציבות מבית, חותרות למנוע ניצחון ישראלי ברור בעזה ושואפות להותיר את שלטון חמאס על כנו, כדי למנוע מישראל לחולל את השינוי שהיא מבקשת להשיג.

בתוכנית המקורית של חמאס, חטיפת האזרחים והחיילים הרבים נועדה להיות מנוף ל"שינוי המשוואה", קרי שחרור המחבלים האסורים בבתי הכלא בישראל, הסרת המצור מעל עזה וערעור מן היסוד של תחושת הביטחון של אזרחי ישראל, עד כדי פגיעה ברצונם לחיות במדינה יהודית. אולם ככל שהסתבר שישראל איננה מתכוונת להסתפק כבעבר בתגובה עוצמתית, אך מוגבלת ביעדיה, אלא נחושה למוטט את חמאס, וככל שהתברר שתדמיתו של חמאס במערב נפגעת כתוצאה מהחטיפה של אזרחים חסרי ישע, חל שינוי בתכלית של החזקת החטופים בעיני חמאס ובמדיניותו ביחס לאפשרות של עסקה לשחרורם.

ככלל, היעד המרכזי של עסקה כזו בראיית חמאס נע כעת בין הבטחת יכולתה לשמור על מעמדה כארגון השולט בפלסטינים בעזה, ולהביא את ישראל להשלים עם מציאות כזו, לבין הבטחת שרידות ההנהגה ושארית הכוח הלוחם בעזה, אם ייכשלו המאמצים לגרום לישראל להסתפק ביעדים פחות יומרניים מהכרעת חמאס. כמובן שהיעד של הבטחת היכולת לשמור על השלטון זוכה לקדימות, ולצורך השגתו חמאס עושה שימוש ציני ושיטתי בחטופים, כולל פרסום סרטונים, כדי להגביר את הלחץ הפנימי בישראל על הממשלה להסכים לעסקה על פי תנאי

חמאס (הפסקת המלחמה, שחרור כל האסירים והותרת חמאס כגוף השולט בעזה). חמאס מודע היטב לדיון בציבור הישראלי בעניין זה ומנסה למנף אותו לקידום יעדיה.

לעומת זאת, ככל שחמאס מתרשם כי מאמציו אינם נושאים פרי, וכי ישראל נחרצת בכוונתה להגביר את הלחץ הצבאי ולהרחיבו, ונהנית מחופש פעולה בעניין זה מצד המערכת הבין-לאומית ובמיוחד מצד ארצות הברית, היא נאלצת לנוע לעבר ההתייחסות לעסקה ככלי להבטחת השרידות הפיזית של אנשיו. כך היה במגעים שהובילו לעסקה הראשונה וכך הם פני הדברים גם כעת. המבצע הנרחב של צה"ל במערב ח'אן יונס, הכישלון לגייס את בית הדין הבין-לאומי לצדק בהאג לקרוא לישראל לעצור את הלחימה והמשך הגיבוי המערבי ליעדי המלחמה של ישראל מחייבים את חמאס לגלות גמישות ולבחון עסקה שבמוקדה הבטחת שרידות אנשיו ולא שרידות שלטונו.

גם בתנאים אלה, חמאס אינו מרפה ממאמציו לשנות את המדיניות הישראלית לכיוון הרצוי לו, תוך הסתייעות בבעלות בריתה, ובראשן קטאר, המנהלת את מאמצי התיווך, איראן, החות'ים, המיליציות השיעיות בעיראק וחיזבאללה, שתפקידם להמחיש לארצות הברית את הסכנה של מערכה אזורית בלתי רצויה, אם לא תמתן את הנחישות הישראלית, המשך המאבק המשפטי בזירה הבין-לאומית באמצעות דרום אפריקה, והמשך הניסיונות לשפר את הדימוי הבין-לאומי של חמאס, כולל בסוגיית החטופים, למשל באמצעות הפצת מסמך "הנרטיב שלנו" ובאמצעות הפגנות התמיכה במדינות המערב.

כלי מרכזי ודי אפקטיבי בארגז הכלים של חמאס הוא הניסיון לנצל את הסבל של האוכלוסייה בעזה כדי לצייר אסון הומניטרי ולהטיל את האחריות והאשמה לכך על ישראל, תוך כדי המשך השליטה באוכלוסייה והשימוש בה ובחטופים כמגן אנושי וכתירוץ להכנסת סיוע הומניטרי, המשמש גם את אנשי חמאס להשגת מוצרים חיוניים. חמאס מפעיל למעשה את אונר"א ובעקיפין גם את המנגנון המנהל את הסיוע, כדי לקדם את יעדיה. תמימותה של המערכת הבין-לאומית מנוצלת עד תום על ידי תועמלני חמאס והנתונים שממשלת חמאס מפיצה מתקבלים כבסיס להערכת המצב על ידי המערכת הבין-לאומית, למרות הספקות באשר למהימנותם.

עם זאת, בימים האחרונים גם יציבותם של נכסים אלה מתחילה לעמוד למבחן. השעיית הסיוע של ארצות הברית ומדינות מערביות נוספות לאונר"א בעקבות חשיפת מעורבות אנשיה בטבח ה-7 באוקטובר וסממנים ראשונים לביקורת מצד האוכלוסייה כלפי חמאס עשויים להצביע על קשיים בהמשך המינוף של סבל האוכלוסייה.

נוכח התפתחויות אלה, ממד הזמן הופך למשמעותי עבור כל הגורמים. ישראל טוענת שהיא זקוקה לחודשים רבים כדי להכריע את חמאס, בעיקר נוכח המעבר לשלב הלחימה בעצימות נמוכה יותר, אבל החטופים הם סוגיה שהיבט הזמן שלה אינו עולה בקנה אחד עם משך הזמן הדרוש להכנעת חמאס. כך גם מצב העקורים הפלסטינים.

המשמעויות עבור ישראל הן שכדי לאפשר את שחרור החטופים בעסקה שתהיה קבילה

מבחינתה, עליה להגביר כעת את הלחץ על חמאס ועל קטאר, ולהבהיר את נחישותה להכריע את ארגון הטרור, כולל באמצעות השתלטות על רפיח ולקיחת אחריות לזמן מה על האוכלוסייה העזתית. כיוון פעולה זה חיוני גם להשגת שאר מטרות המלחמה. כמו כן, על ישראל להמשיך ולהדק את שיתוף הפעולה וההידברות האסטרטגית עם ארצות הברית (ועם מצרים). רצוי שישראל תגלה גם מידה רבה יותר של אחדות, כפי שקרה מיד לאחר הטבח, ואולי אף למעלה מכך, אך למרבה הצער מתקבל הרושם שיעד זה קשה להשגה. רוח האחדות עדיין מאפיינת את הלוחמים וחלק ניכר מהציבור, אך בה בעת יש בה שחיקה ושוב נשמעים ביתר שאת קולות הזרעים פירוד ומטילים ספק בלתי מוצדק בצורך וביכולת להשיג את כל מטרות המלחמה.

המאמר פורסם באתר N12, בתאריך 29.1.2024.